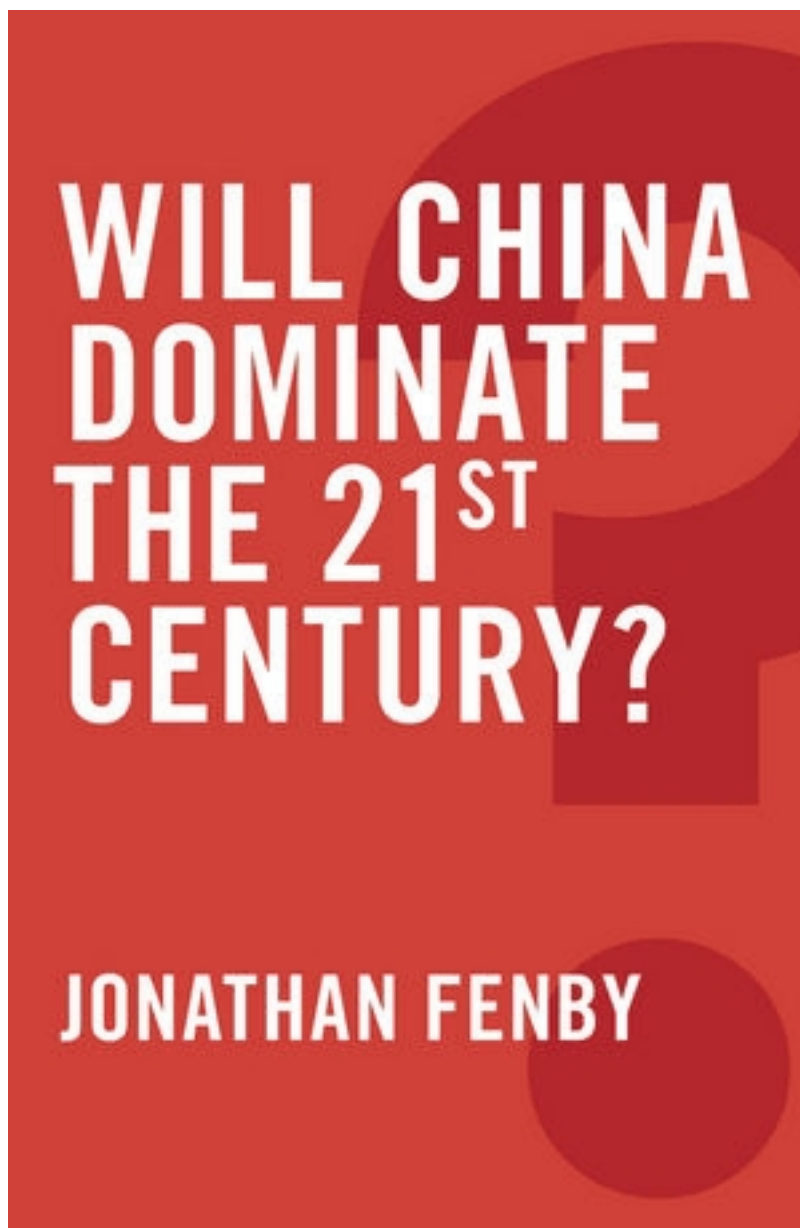

Cuĩn sách đã tiĩn hành phân tích mĩt cách toàn diĩn các khĩa cĩnh trong quá trình phát triĩn cĩa Trung Quốc tĩ chính trĩ, kinh tĩ, vĩn hóa, xĩ hĩi,..., cho đĩn tĩ tĩĩng, ý thĩc hĩ, đĩ đĩa ra kĩt luĩn, mĩc dù Trung Quốc đang sĩ hĩu nhiĩu lĩi thĩ vĩĩt trĩi song vĩn tiĩm tàng nhiĩu yĩu tĩ khiĩn viĩc trĩ thành cĩĩng quĩc hàng đĩu, thĩng lĩnh thĩ giĩi trong thĩ kĩ 21 vĩn là mĩt tham vĩng chĩa thĩ đĩt tĩi cĩa cĩĩng quĩc hĩn 1 tĩ dĩa nĩy.

Sự trỗi dậy mạnh mẽ của Trung Quốc trên tất cả các lĩnh vực đã trở thành một hiện tượng không thể không chú ý trong đời sống quan hệ quốc tế hiện nay. Tuy nhiên, một đề tài và phạm vi của sự trỗi dậy này, cốt lõi là vị trí mà Trung Quốc có tham vọng và đóng góp trong chi phối thế giới thời gian tới vẫn còn là một vấn đề đang được các nhà nghiên cứu và hoạch định chính sách trên toàn thế giới quan tâm và tranh luận. Jonathan Fenby, trong cuốn sách “[Liệu Trung Quốc có chi phối thế kỷ 21](#)” ([Will China Dominate the 21st Century](#)) gồm 5 chương, 141 trang (xuất bản năm 2014 và tái bản năm 2017 bởi nhà xuất bản Polity Press, Anh), đã tiến hành phân tích một cách toàn diện các khía cạnh trong quá trình phát triển của Trung Quốc từ chính trị, kinh tế, văn hóa, xã hội,..., cho đến tác động, ý thức hệ, đề xuất ra kết luận, mặc dù Trung Quốc đang sở hữu nhiều lợi thế vượt trội song vẫn tiềm tàng nhiều yếu tố khiến việc trở thành cường quốc hàng đầu, thống lĩnh thế giới trong thế kỷ 21 vẫn là một tham vọng chông chênh đối với cộng đồng quốc tế nhân loại này.

Một trong những điểm thú vị của cuốn sách là trình tự mà tác giả sắp xếp trong từng thuật ngữ nghiên cứu của mình. Ông trả lời cho câu hỏi Liệu Trung Quốc có chi phối thế kỷ 21 hay không, tác giả đã không đi theo trật tự các nghiên cứu thông thường là đưa ra một hệ thống các luận điểm song song và giải quyết bằng các luận cứ, luận chứng mạch lạc, xuyên suốt toàn bộ nghiên cứu. Thay vào đó, Jonathan Fenby, một trong những chuyên gia nghiên cứu hàng đầu về Trung Quốc, cựu Biên tập viên tại Ngưỡng quan sát (The Observer) và tại South China Morning Post, tác giả của nhiều cuốn sách có giá trị về Trung Quốc, với sự hiểu biết sâu sắc về văn hóa Trung Hoa đã dẫn dắt độc giả vào cuốn sách của mình theo một trình tự mang đậm tính phương Đông đó là đứng từ xa quan sát góc độ mà thế giới của người Trung Hoa sau đó mới dần dần phân tích các thành tố làm nên góc độ đó và đưa ra kết luận về việc liệu rằng tham vọng thống lĩnh có thể trở thành hiện thực hay không. Mặc dù cách lập luận này không thực sự là trình tự nghiên cứu phổ biến, đứng thời sự gây một chút khó khăn cho độc giả trong việc liệt kê các nhân tố một cách hệ thống song lại rất phù hợp cho một cuốn sách viết về Trung Quốc – một quốc gia đậm nét văn hóa phương Đông với lợi thế duy nhất xa xôi gần, trí tuệ – tri thức mới đến ngay - hành. Tất đó, một đề tài mới và thuyết phục của cuốn sách được tổng lên đáng kể khi đem đến cho độc giả với việc đây là cuốn sách thể hiện cách nhìn về Trung Quốc từ một con mắt sâu sắc từ phía bên trong chứ không phải phân tích từ bên ngoài như một số các tài liệu phân tích Trung Hoa đến từ các học giả phương Tây hiện nay. Đáng thời, với thể cách là một nhà báo lâu năm, tác giả đã sắp xếp hệ thống ngôn ngữ từng đề tài rõ ràng, giàu hình tượng, tuy nhiên vẫn đảm bảo tính thông tin và logic. Chính điều này đã tạo nên sự hấp dẫn thú vị ban đầu của độc giả đối

đó cũng lập phân tích các nguyên nhân khiến Trung Quốc không thể trở thành cường quốc thế kỷ 21.

Trung Quốc – cường quốc bị giam cầm trong giấc mộng lớn của chính mình

Xuyên suốt chương viết về “Giấc mộng Trung Hoa”, tác giả đã khốc họa toàn cảnh giấc mơ bá chủ của người Trung Quốc từ sâu xa trong lịch sử đi qua những năm tháng cách mạng hội đầu thế kỷ 21 cho tới giai đoạn “trại dọy” hiện nay. Điểm thú vị của chương này là vị chủ tác giả không chỉ tập trung phân tích người Trung Quốc muốn gì mà chỉ ra giấc mơ này đã kìm chân chính họ trong việc thế kỷ 21 như thế nào. Có thể, so sánh với các quốc gia đã từng chiếm vị trí siêu cường thế giới khác, Trung Quốc là trường hợp điển hình để biết với quá khứ đã từng xưng ngôi “bá chủ thiên hạ” của mình. Mặc dù việc Trung Quốc đang trại dọy với kinh tế, quân sự song song với sự suy giảm tiềm năng của cường quốc hiện tại là Hoa Kỳ đang trở thành đồng lực khiến tham vọng thế kỷ 21 của Trung Quốc trở nên mơ hồ hơn bao giờ hết, song chính giấc mơ thế kỷ 21 hàng ngàn năm đã biến thành một lực cản đáng kể, kìm chân quốc gia hơn 1 tỷ dân này. Tác giả lập luận, cho tới thời điểm hiện tại, giấc mơ thế kỷ 21 thực sự là chiếc áo quá rộng khi mà so sánh lực lượng giữa Trung Quốc và Mỹ thực sự là tương đương, trong khi nó tạo ra áp lực buộc chính phủ phải tập trung vào việc đổi mới các chính sách mạnh thay vì chiến lược phát triển bền vững. Đồng thời, quá khứ bành trướng của người Trung Quốc cũng với việc “giấc mơ Trung Hoa” là một ý tưởng rõ ràng xuyên suốt hàng thế kỷ đã tạo ra tâm lý e dè, thậm chí là chững Trung Quốc phần còn lại của thế giới. Cuối cùng, chính giấc mơ Trung Hoa được hình thành cách đây hàng ngàn năm đã khiến người Trung Quốc mắc kẹt trong cách tư duy và quy tắc lệ theo kiểu cũ, đó là một ràng buộc thế kỷ, chiếm lĩnh đất đai thay vì mở rộng ảnh hưởng thông qua các giá trị “mềm” như văn hóa, thể thao hay sức hấp dẫn của thế giới chính trị. Với sự phát triển của luật pháp quốc tế được biết liên quan tới chủ quyền bất kỳ xâm phạm của các quốc gia, có thể nói tư duy này đã trở nên lỗi thời và bất khả thi trong nhiều trường hợp. Tham vọng thế kỷ 21 của Trung Quốc, định hình theo cách đó sẽ trở nên khó thực hiện hơn bao giờ hết. Có thể thấy, trong phần phân tích về “Giấc mơ Trung Hoa”, Jonathan Fenby đã thể hiện một cách rõ nét, ngay từ những buổi ban đầu, mang tính khái quát nhất là “Mọi gì?”, người Trung Quốc đã bị kìm chân trong con đường văn minh với trí tuệ thế kỷ 21.

Trung Quốc và những vấn đề chưa thể giải quyết

Xuyên suốt cuốn sách, tác giả Jonathan Fenby đã khảo sát ba lĩnh vực cần thiết để Trung Quốc có thể thực hiện giấc mơ bá chủ của mình, bao gồm chính trị, kinh tế và văn hóa xã hội. Trình tự sắp xếp các lĩnh vực cũng theo thứ tự hi vọng biến đổi của tác giả về thời kỳ đầu tiên trong đường lối phát triển mà chính phủ Trung Quốc đang theo đuổi, chính trị văn là yếu tố hàng đầu mang tính quyết định, sau đó mới đến kinh tế và văn hóa xã hội. Trong một chương, ông đã vạch ra các điểm khi nào Trung Quốc không thể đạt được vị trí thế kỷ 21.2 II “Cái giá của chính trị” (The Price of Politics), tác giả cho rằng chính thể chế chính trị hiện tại là một trở ngại với khả năng thế kỷ 21 của Trung Quốc. Tuy nhiên, thay vì đi sâu phân tích các nhược điểm của thể chế chính trị Trung Quốc đã được thực hiện trong nhiều nghiên cứu khác, Jonathan Fenby tập trung vào phân tích các chiến lược và con đường nhằm quy định của Tập Cận Bình, lãnh đạo hiện nhân của nước Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa, từ đó cho ra tác động của các yếu tố này đối với con đường phát triển của Trung Quốc trong thời gian tới. Việc tập trung vào yếu tố cá nhân trong phân tích chính trị Trung Quốc là một điểm thú vị của trên hai khía cạnh: (i) Cho thấy sự hi vọng biến đổi của tác giả về tình hình chính trị Trung Quốc hiện tại với vị trí ngày càng quyết định của Tập Cận Bình trong quá trình hoạch định chính sách và (ii) Phù hợp với đặc tính cá nhân của vị nguyên thủ này khi ông có sự kiên quyết hơn hẳn so với lãnh đạo trước đó là Hồ Cẩm Đào trong việc duy trì vai trò cũng như hỗ trợ thế kỷ của Cộng Cộng sản như là yếu tố tiên quyết trên con đường phát triển của Trung Quốc. Chính hai nét này, theo tác giả, đã buộc sự phát triển của Trung Quốc phải trả một cái giá đáng kể để đạt được vị trí duy trì thể chế chính trị sự đồng nghĩa với việc nên cần trả quá trình xây dựng kinh tế thế kỷ, phát triển bền vững cũng như trong sách hóa bộ máy lãnh đạo – các điều kiện không thể thiếu nếu Trung Quốc muốn đạt vị trí siêu cường trên thế giới trong thời gian tới. Với sự minh mẫn và kiên quyết trong thế kỷ mới sẽ có minh chứng tuy nhiên đối với lãnh đạo của Trung Quốc, đảm bảo sự tồn tại của thể chế chính trị hiện tại là cái giá mà nước này nhất định phải trả, cũng đồng nghĩa với việc phát triển trở thành thế kỷ và giới trẻ thế kỷ khó đạt được hơn.

Tác giả tập trung phân tích các khía cạnh về kinh tế trong chương 3 “Bẫy thu nhập trung bình” (The Middle Power Trap). Trong phần này, tác giả nhận định, cũng giống như nhiều nước đang phát triển khác, Trung Quốc đang rơi vào bẫy phát triển trung bình. Theo đó, sau khi Trung Quốc trải qua sự phát triển minh mẫn trong hiện tại với các thể minh về mặt tài nguyên, con người..., đã đến thời điểm nên kinh tế nước này cũng nên có những vấn đề cần giải quyết. Mô hình “chặng lối” này, trong trang 63, tác giả đã sử dụng cụm từ “bên không” mà Nguyên thủ thế kỷ Trung Quốc Ôn Gia Bảo đã sử dụng từ năm 2007, đó là “không bền vững”, “không đồng bộ”, “không cân bằng” và “không ổn định”. Trong phần này, tác giả đã đi phân tích khá sâu về các nguyên nhân, biểu hiện cũng như hậu quả của “bên không” mà nên kinh tế Trung Quốc đang gặp phải. Điểm hấp dẫn trong phần này nằm ở chỗ, “bên không” mà Trung Quốc đang đối mặt được tác giả mô tả trong thế kỷ “đồng” khi đặt vào trong sự di chuyển của chính trị Trung Quốc với sự lên nắm quyền của Tập Cận Bình và Lý Khắc Cường – những chính trị ra có quyết tâm cải thiện thế kỷ đời minh

Thông qua cuốn sách của mình, Jonathan Fenby đã đưa đến mắt cái nhìn toàn diện, khách quan về các vấn đề nổi bật của Trung Quốc, từ đó thấy hiện các luận điểm thuyết phục về việc Trung Quốc sẽ không thể thống lĩnh thế k 21. Cuốn sách có giá trị tham khảo cao cho các độc giả muốn tìm hiểu về Trung Quốc từ bên trong trên tất cả các lĩnh vực. Tuy nhiên, chính sự toàn diện này cũng khiến cho cuốn sách gặp phải một số vấn đề nhất định về cấu trúc và logic trình bày như sau: (i) Nghiên cứu vấn đề của thế giới sâu sắc khi đi cùng với vấn đề như cấu trúc, như phân tích các mặt trong tính cách lãnh đạo của Tập Cận Bình hay các vấn đề kinh tế, xã hội chuyên sâu. Mặc dù đâu đó trong các chương sách tác giả cũng đề cập tới xuất thân và tính cách của vị lãnh đạo này, song các tình tiết được đưa ra chưa được sắp xếp theo một hệ thống hay khuôn khổ phân tích toàn diện liên quan tới mối quan hệ giữa cá nhân lãnh đạo và các quyết sách quốc gia. Đáng tiếc, cuốn sách cũng mang tính liệt kê, khảo sát các điểm điểm của nền kinh tế, xã hội Trung Quốc chứ chưa có các phân tích sâu sắc hơn trên bất kỳ một lĩnh vực cụ thể nào; và (ii) Mặc dù việc sắp xếp trình tự các chương theo hướng rõ ràng hợp lý của người Trung Quốc theo phân tích ở trên, song nó cũng khiến cho một số yếu tố, lập luận bị lặp lại ở các chương, đặc biệt là nội dung về mâu thuẫn giữa phát triển sức mạnh của Đảng Cộng sản Trung Quốc với phát triển kinh tế của cộng đồng quốc này. Mặc dù có thể nói đây là một trong những vấn đề nổi cộm nhất, cần trả Trung Quốc trong quá trình thống lĩnh thế giới, song đáng tiếc, cũng có thể khiến cho người đọc ấn tượng không mong muốn về định kiến chính trị của tác giả trong một nghiên cứu có giá trị rất lớn về một khoa học. Đáng tiếc, khi Trung Quốc tham gia càng sâu vào đời sống chính trị thế giới, có lẽ độc giả sẽ càng có nhiều hơn vào các phân tích liên quan tới các thách thức và cơ hội đối ngoại, định hình nên khuôn khổ thống lĩnh của Trung Quốc trong thế k 21.

Tóm lại, cuốn sách “Liệu Trung Quốc có thể thống lĩnh thế k 21” là một cuốn sách có giá trị tham khảo lớn về Trung Quốc. Qua cuốn sách, một lần nữa Jonathan Fenby đã thấy hiện sự am hiểu sâu sắc và toàn diện của mình về Trung Quốc trong suốt quá trình phát triển của cộng đồng quốc này. Cuốn sách cũng là một tiếng nói thuyết phục trong cuộc bàn luận về vị trí mà Trung Quốc có thể đạt tới trong thế gian này. Đây là một vấn đề có giá trị tham khảo quan trọng không chỉ về mặt tranh luận học thuật mà còn đối với các nhà hoạch định chính sách trong việc tìm các đối phó với sự nổi lên của Trung Quốc trong dài hạn.

Lê Thu Hà, nghiên cứu viên Viện Biên Đông, Học viện Ngoại giao. Bài viết thể hiện quan điểm riêng của tác giả.

